

१३. चवदार तळ्याचे पाणी

- एका. म्हणा. वाचा.

चवदार तळ्याचे पाणी,
नवशक्ति मानवा आणी.

या शक्तीमागे मूर्ती,
भीमकाय देई स्फूर्ती,
जणू मुक्यास दिधली वाणी,
चवदार तळ्याचे पाणी.

तेजाब जलाचे झाले,
दीनांना प्रेरित केले,
अन्यायासाठी लढुनी,
नवशक्ति मानवा आणी.

नाकारुन परंपरेला,
स्वीकारुन मानवतेला,
करुणेची आर्त विराणी,
चवदार तळ्याचे पाणी.

आत्मभान जागे केले,
मानवास मीपण दिधले,
धम्मचक्र ये परतोनी,
नवशक्ति मानवा आणी.

चवदार तळ्याचे पाणी,
नवशक्ति मानवा आणी.

– अनुराधा साळवेकर

चित्रकार-श्री. सुंदर लाल. शांतिस्वरूप बौद्ध, सम्यक प्रकाशन, नवी दिल्ली-६३, यांच्या सौजन्याने.

शब्दार्थ : दिधली – दिली. तेजाब – एक तीव्र रसायन, आम्ल. शरीराच्या ज्या भागावर पडेल, त्या भागाला इजा होते. आर्त – व्याकूल करणारी. विराणी – दुःखी गाणे. आत्मभान – स्वतःबद्दची जाणीव.

प्र. १. एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

- (अ) चवदार तळ्याच्या पाण्याने कोणाला नवीन शक्ती दिली ?
- (आ) चवदार तळ्याच्या पाण्यातील शक्तीमागे कोणाची स्फूर्ती आहे ?
- (इ) चवदार तळ्याच्या पाण्याने कोणाला प्रेरित केले ?

प्र. २. थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- (अ) 'अन्यायासाठी लढुनी' असे कवयित्री का म्हणते ?
- (आ) आत्मभान कशामुळे जागे होते ?

प्र. ३. रिकाम्या जागी कंसातील योग्य शब्द लिहा.

- (नाकारायचे, स्वीकारायचे, लढायचे, प्रेरित करायचे, जागे करायचे)
- (अ) दीनांना (ई) परंपरेला
 - (आ) मानवतेला (उ) आत्मभान
 - (इ) अन्यायाविरुद्ध

प्र. ४. जोड्या जुळवा.

'अ' गट	'ब' गट
(१) भीमकाय	(अ) लढा
(२) मुक्यास	(आ) स्फूर्ती
(३) दीनांना	(इ) नकार
(४) अन्यायविरोधी	(ई) वाणी
(५) परंपरेला	(उ) प्रेरणा

प्र. ५. समानार्थी शब्द द्या.

- (अ) पाणी (आ) वाणी (इ) शक्ती (ई) दीन

प्र. ६. खालील शब्दांचा वाक्यात उपयोग करा.

- (अ) स्फूर्ती (आ) दीन (इ) मानवता (ई) शक्ती (उ) दिन

प्र. ७. 'ता' प्रत्यय लावून नवीन शब्द लिहा.

उदा., मानव – मानवता.

- (अ) सुंदर (आ) मधुर (इ) नादमय

उपक्रम :

१. समाजसुधारकांच्या चित्रांचा संग्रह करा.
२. तुमच्या गावातल्या पाणवठ्यांविषयी माहिती सांगा.

चला, वाचूया.

चवदार तळ्याचा सत्याग्रह

रायगड जिल्ह्यातील महाड तालुक्यात 'चवदार तळे' नावाचे एक तळे आहे. स्वातंत्र्यापूर्वी या तळ्यावर इतर ठिकाणांप्रमाणे दलितांना पाणी भरण्याची बंदी होती. 'सर्व लोकांना पाणी मिळावे' असा कायदा करूनही जातिभेदांमुळे दलितांना चवदार तळ्याच्या पाण्याला हात लावण्याची देखील मनाई होती.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या जुलमी रूढीचा धक्का केला. 'चवदार तळे' सर्वांना खुले व्हावे, म्हणून त्यांनी महाड येथे सत्याग्रह केला. हजारो लोकांच्या उपस्थितीत २० मार्च १९२७ रोजी डॉ. आंबेडकरांनी स्वतः तळ्याचे पाणी पिऊन एक अन्यायी परंपरा संपवली. दलितांबरोबर सवर्ण सुधारक देखील या लढ्यात सहभागी झाले होते. अस्पृश्यता पाळणे, माणसांनी एकमेकांना हीन लेखणे अशा विषमतेच्या परंपरांना डॉ. आंबेडकरांनी संघटित विरोध केला. स्त्रियांना, दलितांना समतेने, समानतेने जगण्याचा हक्क मिळावा म्हणून त्यांनी आयुष्यभर अपार संघर्ष केला. 'चवदार तळे' ही जागा अशाच एका प्रसंगाची साक्षीदार आहे.

'चवदार तळ्याचा सत्याग्रह' ही घटना भारताच्या इतिहासातील एक प्रेरणादायी घटना मानली जाते.

- गोलातील शब्द वाचा. शब्दांतील संबंध समजून घ्या. 'निसर्ग आपला सोबती' या विषयावर आठ ते दहा ओळींत निबंध लिहा.

